

tozik. A rugalmasság és alkalmazkodó képesség további elősegítésére szolgáló legújabb vezetési módszerek közül a vállalati folyamatok újrászervezését (Business Process Reengineering), a tevékenységek kihelyezését külső céghez (outsourcing) és a benchmarking összehasonlító és értékelő módszerét, valamint alapvető típusait ismerjük meg.

A fejezetek végén közölt irodalomjegyzék az egyes témakörök alaposabb megismeréséhez nyújt segítséget. A kiadványban leírtakat a vizsgára készülőkön kívül a gyakorló könyvvizsgálók is hasznosíthatják mindennapi munkájukban.

Rubóczky István

André Kostolany

TŐZSDE- PSZICHOLÓGIA

– Kávéházi előadások –

Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt., 2000

„Az egész tőzsde azon múlik, hogy több részvény van-e, mint idióta, vagy több idióta van, mint részvény.”

„Aki jól akar aludni, kölcsönkötvényt vesz, aki jókat akar enni, a részvényeket részesíti előnyben.”

„A tőzsdén minden lehetséges – még az is, ami logikus.”

„Egy spekuláns fejlődés folyamata is valahogy úgy kezdődhet, ahogy egy ártatlan leány néha az emberiség legősi mesteriségét kezdi űzni: először csak kíváncsi, aztán élvezi, méghozzá szenvedélyesen, aztán végül már csak a pénzért csinálja. Szerencsére én még csak a második fázisban vagyok. Számomra a tőzsde még szenvedély.”

„Hála Istennek, igen sok ostoba van a tőzsdén. Mi is lenne akkor, ha nem lennének ostobák? Szívesen járok a tőzsdetermekben (mindegy, melyik országban), mert a világon sehol nem jön össze négyzetméterenként annyi olyan ember, aki messze a szellemi képessége felett él.”

„Mások butaságából a spekuláns gyakran többet profitálhat, mint saját okosságából.”

Kostolany szavai a könyvből.

André Kostolany legújabbkori honi legendáriumunk különös szereplője. Önmeghatározása – spekuláns – évtizedekig szitokszó volt a hivatalos hazai szóhasználatban. E nemrég lejárt kor-

szakban a hivatalos szemlélet, amelyet igyekeztek gondolkodási és magatartási normává előléptetni és így belénk táplálni, hittételként kezelte, hogy elítélendő minden olyan törekvés, amely munka nélkül elért jövedelem megszerzésére irányul. Ez határozta meg azt a képet is, amelyet a tőzsde intézményéről és a tőzsdei spekulánsokról oltottak belénk: a lenézendő, mélységesen elítélendő spekulációk rút fészke és mint ilyen, a bűn tanyája. Magától értetődően ugyan-ez a megvetés járt ki a tőzsdei spekulánsoknak is. De legyünk igazságosak – annak a szemléletnek az alapjai, amelyet „a magyar ember nem nyereszkedik” tételben foglalhatunk össze, már jóval korábban is ott voltak a honi közgondolkodásban. Sokunk egyik meghatározói irodalmi élménye Jókai 1870-ben megjelent regénye, A Fekete Gyémántok. Az elbeszélésben a bányatűz hatására összeomlik a bányára épült cég részvényeinek árfolyama és a részvényesek menekülnek a papírtól. Berend Iván bejelenti, hogy meg tudja menteni az égő bányát, valamint hogy részvényt vesz. Még mindig mélyen árfolyam alatt vehetné a papírt, de a magyar úr számára ez alantas lenne – elutasítja tehát a nyereségszerzés ilyen lehetőségét és megfizeti érte annak névértékét. Ilyen előzmények után mutattak be nekünk és emeltek rögtön szobortalapzatra a médiában egy élénk, finomvonású, törekeny és nagyon magabiztosan viselkedő öregurat azzal, hogy ő a tőzsdemágus, külföldre szakadt hazánk fia, André Kostolany.

Előző, ugyancsak a Perfekt Kiadónál megjelent művének – Egy spekuláns bölcsessége (1999) – egyik alaptételét valószínűleg sokan ítélik életveszélyesnek. Ezt itt a következőképpen foglalja össze: „Akinak sok pénze van, annak lehet spekulálni, akinek kevés a pénze, annak nem szabad spekulálni, akinek pedig egyáltalán nincs pénze, annak muszáj spekulálni.” Természetesen ezen állítás utolsó része az, amelyet legalább is rendkívül óvatosan kell kezelni, még akkor is, ha Kostolany egész élete a bizonyosság arra, hogy neki ez valóban bejött.

Könyvét olvasva valóban úgy érezhetjük, hogy az idős börszóna asztalánál ülve, a kávéház oldott légkörében hallgatjuk, ahogy beszél, nemegyszer cseveg az életéről, és ami számára ugyanaz volt, a tőzsdéről. Ez ugyan semmiképpen sem szakkönyv – sőt... viszont sokat okulhatunk belőle, és nagyon érdekes.

Kár, hogy a mű nem az eredeti címét viseli. Az sokkal kifejezőbb volt: Kostolany Tőzsdepszichológiája. Ennek

kétféle olvasata, üzenete is lett volna, és mindkettő sokat mondó. Az egyik magabiztos, kissé akár öntelt: amit itt kapunk, az több, mint egyszerűen tőzsdepszichológia, ez a nagyhírű spekuláns saját tudománya. A másik szerény: nem állítja hogy mindez általános érvényű, de Kostolany így látja a tőzsdét és a tőzsdézőket.

A mű sokban rímelt az előző, említett írásban foglaltakra. Ez megerősíti, hogy jöllehet a szerző itt valóban gyakorta lazán cseveg, ám amit mond, abban nagyon is kiérlelt gondolatai vonulnak fel.

Kostolany tőzsde elmélete igencsak sajátos. Néhány jellemző példa erre. „Egy jó spekulánsnak beképzeltnek kell lennie, sőt a közönséget kissé meg kell vetnie, hogy független maradhasson, és hogy a tömegpszichológiai hatások ne fertőzhessék meg.” „Az olyan tőzsdei spekuláns, aki életében nem jutott legalább kétszer csódba, nem is érdemes erre a címre.” „Nincs olyan fellendülés, amely ne végződne tőzsdei összeomlással.” Napjainkban szédületes ütemben bővül az ún. származékos termékek (derivatívák) választéka és piaca. Kostolany nézete: „Az index-alakulásra kötött szerződésekkel való kereskedelem az egyik leghibbantabb játék, amivel a csábítók a közönséget abba a nagy játékkaszinóba csábítják, amit a tőzsdéből csináltak.” Egyszerűen chicagói perverz játéknak nevezi, s ezt tartja bűnösnek az 1987. októberi nagy tőzsdei összeomlásban.

Meggyőződés? Önigazolás? Mindkettő? Kostolany fenn hirdeti mélységes megvetését a közgazdaságtan és főként annak tőzsdei alkalmazása iránt: „Állítom, a gazdaságtan csak látszat-tudomány.” „Ha tőzsdei kollégákkal társalgok, akármilyen kiváló is legyen, két mondat után észreveszem, hogy közgazdaságtant tanult. Érvei és elemzései fűzőbe vannak kényszerítve, amiből nem tud szabadulni. Ezért tanult négy vagy öt évet?” és „Az általános tőzsdei tendenciák szempontjából – tehát nem az egyes részvényeket tekintve – a fantázia és a pénz sokkal meghatározóbbak, mint az alapvető tények.”

„A tőzsdén az ember matematikával egyáltalán nem jut sokra. Az árfolyamokat nem lehet colstokkal mérni, a tőzsdei események matematikai számítások segítségével nem láthatók előre.” és „Aki a tőzsdei árfolyamokat vagy tendenciákat tudományos módszerrel akarja előre jelezni, az vagy sarlatán,

vagy ostoba, vagy mindkettő egyszerre.” Valamennyi igazság ebben biztosan van, hiszen ha születne módszer megbízható előrejelzés készítésére, azzal egycsapásra megszűnne a tőzsde lényege.

És egy gyöngyszem: „A tőzsdei reakciók gyakran átmenetileg helytelenek, és legtöbbször csak bizonyos idő múlva fejlődnek, úgy, ahogy reméltem.”
Kostolany 1906-ban született Budapest.

O. P.

Douglas R. Hofstadter

GÖDEL, ESCHER, BACH

Egybefont Gondolatok Birodalma
Metaforikus fúga tudatra és gépekre,
Lewis Carrol szellemében
Typotex Kiadó, 2000

Az érdeklődő laikusnak dzsungel, sőt *dzsang!*: érdekes, izgalmas, szépséges... idegen. Gondolati rengeteg, amelyben a tapasztalt vadász otthonosan mozog és többé-kevésbé könnyedén átlátja a benne összefonódó dolgok rendszerét. Az e tereken járhatlannak viszont új, ismeretlen, bonyolult, és ugyancsak igyekeznie kell, ha érteni akarja.

Hofstadter nagyon is komoly mondanivalót öltöztetett az első megközelítéskor még játékosnak tűnő gondolati külsőbe. Amint ő maga mondja, *műve az Én szóról szól.* A tudatról. Arról, hogy nem csak a gondolkodás, hanem az én és az öntudat is megkülönböztet minket más bonyolult dolgoktól. Arról, hogy az önhivatkozás megértése milyen segítséget jelenthet az öntudat magyarázatában, és hogyan jelenhet meg egy napon az öntudat nagyon bonyolult szerkezetekben, például számítógépekben. Mindez a legtöbbünknek 'fenség, Észak-fok, titok, idegenség'.

Rendhagyó recenzióként hadd valljam be: nem adok szakmailag hozzáértő értékelést mindarról az ismeretanyagról, amit Hofstadter itt egybefont, sem pedig az azokon sorakozó gondolatmeneteinek eredetiségéről vagy éppen helytállóságáról. Ehelyett inkább azt kísérlem meg érzékelteni, hogyan éli meg ezt a művet az, aki sok intellektuális érdeklődéssel, ám többé-kevésbé laikusként veszi kézbe.

Műve valóban az ismeretek izgalmas és csábító, de nem egykönnyen áttekinthető szövedéke mindenkinek, aki nem igazán jártas azoknak a sokféle ágazó gondolatoknak a világában, amelyeket Hofstadter itt egybefont, aki nem mozog otthonosan mindazokon a szakterületeken – matematika, rendszerelmélet, informatika, nyelvészet, genetika, logika, zene, Zen-buddhizmus és még sok más –, amelyeket a szerző ennek a könyvnek a lapjain ötvöz. Különleges világával hívogat, a felkínált szellemi táplálék burjánzó gazdagságával, az előadásmódja szépségével és eleganciájával csábít, de ember legyen a talpán, aki megfelelő előképzettség nélkül követni akarja ösvényeit és valóban a mélyére látni mindannak, amit a szerző elébe tár. És ahogyan az jó dzsungelhez illik, rengeteg kincset rejt – számos szakterület tudásanyagának kincseit.

A dzsungel pereme itt is szelődnek látszik, kedvesen hívogat. Tudatosan vagy sem, a szerző trükkösen ragadja meg olvasóját. Rögtön a legelején megtanítja az abban járhatlannak, mi is a zenében a kánon, hogy épül fel annak szerkezete. Magyarázata világos és könnyen megérthető, így a naív lélek akár rá is csodálkozik: jé, hát ez ilyen könnyű? Igaz, itt is becsületesen figyelmeztet. Augmentációról, diminucióról, invertálásról, szabad szólamokról, retrográd másolatokról és rák-kánonról magyaráz. Jóllehet ennek megértése sem okoz nehézséget, mindez már izelítől is szolgálhat a várható intellektuális örömeiből, s ugyanakkor figyelmeztetőül is a reánk váró szellemi erőfeszítésekre. Amint pedig beljebb haladunk, felmerednek a sziklalfalak.

Különleges csemege ez a könyv mindenkinek, aki szereti kipróbálni, mire képes az elméje és kedveli az intellektuális kihívást. Nagyjából úgy, ahogy csemege a hegymászonak megmászni az Igazi Teljesítményt jelentő Északi Falat. Technikás feladat megérteni? Helyenként nagyon is. Megerőltető? A legtöbbünknek többnyire nem is kevésé. Izgalmas? A szó legvonzóbb értelmében nagyon. S hogy mit ad az olvasónak? Nos, aki csak valamennyire is beleássa magát, érezni fogja, hogy gondolkodási képessége és technikája jobbá, ruganyosabbá válik. Emellett igen érdekes szellemi világokban kap bepillantást és nem kevés új ismeretet.

Nem véletlen az Északi Fal hasonlata. Ez nem lektűr és mégcsak nem is valamiféle enyhe kis agytorna. Aki a szellemi erőfeszítésben nem szeret tovább menni a könnyű kerti sétánál, a háromtól öt per-

cig terjedő gondolkodásnál, az legfeljebb szemezgethet, bókálászhat benne. Igaz, még így is sok érdekesen fedezhet fel magának. Aki viszont az alkotás és/vagy az érvényesülés eszközeként használja elméjét, annak kiváló gyakorló pálya. Azt is felfedezhetjük benne magunknak, hogy a szabályok, összefüggések megértésében milyen területeken vagyunk jók és hol kevésbé erősek. Vajon a verbális kifejtések, a képi ábrázolások, vagy a rendszerben való gondolkodás megértése áll közelebb hozzánk?

Voltaképpen Hofstadter már művének második alcímével nagyon becsületesen figyelmeztet az itt reánk váró izgalmaikra és megpróbáltatásokra. Valóban, műve három akadálypályán kalauzol végig. Ezek egyike a zenéhez, a másik a képi ábrázoláshoz, a harmadik pedig a formális rendszerek világához kötődik. A problémák felvetésére és az összefüggések elemzésére hol briliáns párbeszédeket alkot Lewis Carrol, az „Alice Csodaországban” szerzőjének stílusában, hol egyéb különleges eszközöket használ. Amint maga mondja, az új fogalmak legtöbbjét először átvitt értelemben, egy párbeszéd segítségével mutatja be, ami egy sereg konkrét, vizuális képet hoz felszínre, majd ezt követi a fogalom komolyabb és elvontabb tárgyalása. Különösen nagy szerepet kapnak a Zen-koanok és a Zen fogantatású történetek a mondanivaló közvetítésében vagy cizellálásban. Itt mintha rejtené is némi ellentmondás: a Zen fogantatású részek segítik a mondanivaló jobb megértését, ám aligha tagadható, hogy kellő előtanulmányok nélkül a Zen gondolkodásmódját sem mindig könnyű követni.

Az összefont szakterületek és tárgyalásuk sokrétűsége különleges lehetőséget is kínál. Az olvasottakkal való küzdelemben felmérhetjük magunknak, hogy a szabályok, összefüggések megértésében milyen területeken vagyunk jók és hol kevésbé erősek. Hofstadter például a Bach kánonok kapcsán megismerteti a furcsa hurkok fogalmával, majd a megértés egy egész más terepére visz át: megmutatja, hogyan jelennek meg a furcsa hurkok M. C. Escher grafikáiban. Az olvasó ezzel rögtön fel is mérheti, hogyan áll vizuális felfogóképesség dolgában, milyen jól képes felfogni a párhuzamokat a szavakban leírt zene, valamint a képi ábrázolás között. Ezután visz el a harmadik akadálypályára, ahol a legtöbbünk szembeesül az első igazi sziklálakkal: egy elmés párbeszéddel kezd bevezetni a formális rendszerek világába. Ez már felfogóképességünk más részeit teszi próbára.